

1365 46 47.
47 július 14.

Eligésige, elfogadom.

1947. júl. 15.

Bogoly

Bivalatra kiadom:

Jr. Bogoly Ferenc

-- Bauer Jenő

professori walmak.

Debrecen, 1947. július 14-én.

e. i. díkán.

- xiv. 8075; - 1946. xii. 13 - telenes - egyhangu;
xv. 8205; - 1947. ii. 14 - vegys - egyhangu;
8370; - - - vi. 13. - föltérési - mts;

Székely, J. - utakat - J. m. m., 1921. i. 22. -

Analízi áhíat: 1387 / 1946-47. j. ii m.

Rep: 1947. vii.

A bizonyítási jogról.

Doktori értekezés a
büntető perjog köréből.

Irta:

Mórácz László

Jogszigorló

Forrásmunkák:

- Dr. Hacker Ervin: A magyar büntető eljárás-
jog rövid vázolata. Miskolc
1943. ?
- Dr. Finkey Ferenc: A magyar büntető perjog
tankönyve. ?
- Fayer László: A bünvádi perrendtartás vezér-
ionala. ?
- Vámbéry Rusztem: A Bp. rövid tankönyve. ?
- Vargha-Isaák: A bünvádi perrendtartás. ?
- Balogh Jenő: A büntető perjog tankönyve.
- Carrara: A büntető jogtudomány programja.
/ford. Beksics Gusztáv./
- Glaser: Handbuch des Strafprozesses. ?
- Birkmeyer: Deutsches strafprozessrecht.
- Kries: Lehrbuch.

A büntető igazságszolgáltatás eszményi célja az anyagi igazság felderítése, illetőleg amennyire emberileg lehetséges megközelítése. Ennek a célnak az elérése az állam büntetőigényének megvalósításával, vagyis a Btk. alkalmazásával lehetséges. Már most ha ezt a célt nézzük úgy egészen kétségtelen, hogy a büntetőeljárás legszükségesebb és legfontosabb feladata a való tények biztos megállapítása, mert hiszen enélkül a büntető per igazi célját elérni nem képes. Ebből is látszik, hogy az egész eljárásnak az az alapja, hogy megállapitassék, hogy vajjon követett-e el bűncselekményt és ha igen ki által és milyen körülmények közrejátszása között, s csak akkor lehet az eljárásban tovább haladni ha ez már meg lett állapitva. "Minden per központját a bizonyítás képezi."/Glaser/

Ezek szerint a bizonyítás az a perbeli logikai művelet, amely által a bíróság, vagy az a más, eljárni hivatott hatóság vagy közeg,

valamely fontossággal bíró tény valóságát vagy valótlanóságát megállapítja.

A bizonyítás fogalma és lényege felől az irodalomban igen éles harcok folytak, különösen a polgári perjog irodalmában, amely ezt a kérdést is mélyebben kidolgozta, mint a büntető perjog tudománya. A magyar perjogi irodalom két legkiválóbb művelője Plósz Sándor és Magyarai Géza éppen a bizonyítás elméletének kérdésében nem értenek egyet. Plósz szerint a bizonyítás a perben felhozott tényállítások valóságának vagy valótlanóságának a kiderítése /v.ö. Perbeli beismerés c. munkájának 58.lapját/. Magyarai /Magyar polgári peres eljárás 51b.1./ szerint ellenben a bizonyítás a bíróság következtetése a jelen tényekről, mint okozatokról a múlt tényekre, mint okokra. Kétségtelen, hogy a büntető perjog elméletének s az anyagi igazság általános elvének az utóbbi, vagyis Magyarai Géza álláspontja felel meg jobban, mert a bírónak mindig tényekre kell alapítania ítéletét. Magyarai felfogása tehát közeledés a büntető perjog főelvéhez az anyagi igazsághoz, míg Plósz a régebbi polgári perjogi felfogás kifejezője,

amely a felek állításainak az igazolásában látta a bizonyítás lényegét. Viszont Plósz mutatja ki helyesen, hogy a bizonyítás nemcsak a múltra, hanem a jelenre és a jövőre is irányulhat.

A büntető per jog irodalmában rendkívüli érdemeket szerzett a bizonyítási jog alapvető kérdéseinek tisztázásában Glaser - Handbuch des Strafproceßrecht és Beiträge zur Lehre vom Bewis im Strafprocess-. Ő mutat rá, hogy a bizonyítás végeredményben mindig subjectiv meggyőződés a valóságról. A bíró, mint minden becsületes ember - voltaképen a lelkiismeretét kérdezi meg, hogy meg van-e győződve valamely tény valósága vagy valótlanlansága felől. Debizonyítottnak tehát csak akkor tekinthet valakit, ha annak ellenkezőjét meggyőződése kizárja.

A bevezetésben kell megemlítenünk a bizonyítási eljárás terminológiáját is. Azokat az okokat, amelyeknek a következtében a bíróban valamely tény valósága vagy valótlanlansága felől meggyőződés keletkezik: bizonyító okoknak, vagy bizonyító tényeknek /argumente/ azokat a személyeket és tárgyakat, amelyeken az okok

illetve tények észlelhetők: bizonyító eszközöknek /instrumenta probandi/. Az ezekben rejlő-meggyőződés keltésére alkalmas-energia: bizonyító erő /nervus probandi/.

A bizonyítási jog történeti fejlődése.

A bizonyítási jog történeti fejlődésének vizsgálata főleg abból a szempontból érdekes, hogy jellemzően tünteti fel, milyen különböző utakon és mennyi nehézség közepette törekedett az emberi elme arra, hogy az igazság felderítésének a lehető legbiztosabb rendszerét s így a lehető legjobb bizonyítási rendszert megteremtse.

A római eljárási jog fejlődésének kezdetleges szakában felette formai volt ugyan, de a későbbi századokban okszerű bizonyítási rendszert tüntettek fel, melynek alapelvei szerint a bíró szabadon mérlegeli a bizonyítási okok bizonyító erejét. A római jogban a bizonyítási jog annyira fejlett volt, hogy azt a középkor, nálunk gyengébb jogászai meg

sem értették, nemhogy tovább fejlesztették volna. Természetesen a római bizonyítási jog sem volt mentes minden hibától. Így minden esetre nagy hibája volt, hogy a beismerésnek tulságosan nagy súlyt tulajdonított és hogy a kivallatást megengedte.

A középkorban fennálló misztikus és merően formai bizonyítási rendszer értelmében az eljárás érdemét nem az döntötte el, hogy a bíró milyen meggyőződésre jutott a való tényállás megállapítása alapján, hanem a döntő az a vak véletlen volt, hogy vajjon mennyire képes a vádlott, vagy a vádló eleget tenni azoknak az igen szigorú bizonyítási szabályoknak, melyeket az akkori bizonyítási rendszer megkívánt. Ezen rendszer érdekessége, hogy nem valamilyen ténykörülmény valósága, vagy valótlanúsága nyert bizonyítást, hanem az egyik fél ártatlansága mellett nyertek felsorolást a teljesen formai bizonyítékok. Igen érdekes és jellemző, hogy legnagyobb részben olyan bizonyító eszközök voltak ezen rendszerben megállapítva, amelyek nemcsak abban, hanem minden más esetben is alkalmazhatók voltak, vagyis azt mondhatjuk, hogy a bizonyító eszközök nem

voltak individualizálva, hanem csak általános bizonyítékokat használtak.

Ami a kánonjog bizonyítási rendszerét illeti, meg kell állapítanunk, hogy a római egyház csakhamar szakított a középkori germán népjogok bizonyítási rendszerével és egy igen sajátos bizonyítási rendszert dolgozott ki. Ennek a kiépítését már elkezdette az 1215-ben tartott lateráni zsinaton, ahol eltiltotta az istenitéleteket és a törvénszéki párbajt. Mentsokára kiment a szokásból az eskütársak intézménye is. Meg kell jegyeznünk, hogy a kánonjog igen sokat átvett a római jogból, de mindig kellő distinctioval, így pl. a kivallatást nem ültette át a kánonjogi bizonyítási rendszerbe.

Mint hogy a középkori bizonyítási rendszernek az alapja a kivallatás /tortura/ volt ennek eltörlésével gyökeres változásoknak kellett bekövetkezniök. A XVIII. században csak annyiban változott a helyzet, hogy a kivallatás helyébe a vádlottra szabott engedetlenségi büntetések, továbbá a lelki torturának különféle nemei, a terhelt fenyegetése, botosása, éheztetése stb. léptek. Ezekkel pedig

a bizonyítási eljárás szabályai még inkább mesterkéltté lettek. Így alakult ki a pozitív kötött bizonyítási rendszer.

A század második felében a nyomozó rendszerrel szemben támadt erős visszamatás a bizonyítási jog terén is éreztette a hatását. Beccária, Voltaire mutattak rá először azokra a képtelenségekre, amelyeket a pozitív kötött bizonyítási rendszer magával hozott. Ekkor kezdett előtérbe nyomulni a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve és kezdett tért hódítani a negatív kötött bizonyítási rendszer.

Másrészt a kivallatás eltörlése szembe-tünővé tette, hogy a törvényes bizonyítás nem egyszer megköti a bíró kezét a büns elítélésében az igazságos büntetés kiszabásában, mert a beismerés gyakran nem szerezhető meg.

A bizonyítási jog reformja tehát a XVIII. század utolsó évtizedétől fogva szoros összefüggésbe jutott az eljárási jog általános reformjával és amint ez utóbbi különböző időben következett be Franciaországban, másrészt a német államokban és Ausztriában, úgy a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvét is a francia 1791. évi törvény emelte érvényre.

Fenntartotta ezt az elvet az 1808. évi Code d'instruction criminelle 342. cikke is. A francia törvénykönyv hatása alatt ez az elv - azt lehet mondani - egész Európában általános lett.

A pozitív kötött bizonyítás rendszere.

A középkorban a praktikusok és a bíróság is abban a téves hitben ringatták magukat, hogy felállíthatnak olyan bizonyítási rendszert, amelyben a bíróság a maga ítéleteit nem csupán subjectiv meggyőződésre, hanem a tárgyi igazságra is fekteti. Így remélték, hogy ezen a módon nemcsak valószínűséget, hanem jogi bizonyosságot is elfognak érni. Ezt az alapgondolatot a törvényhozások is csakhamar a magukévá tették és a törvényeket ilyen irányban alkatták.

Ebben a bizonyítási rendszerben az alapgondolat az, hogy nem a bírónak kell meghatároznia azt, hogy in concreto mit tart bebizonyítottnak, hanem a törvénynek kell azt előre, vagyis in abstracto megállapítania. Kü-

lönösen a vádlott bűnössége kérdésében volt ezen a hangsúly. Ez pedig azt jelentette, hogy niába van a bíró meggyőződve arról, hogy az eléje állított egyén bűnös, ha a törvényben megállapított bizonyítékok nem állottak rendelkezésére, nem ítélnhette el. Vagy előfordulhatott ennek az ellenkezője is, amikor ugyanis a bíró meg volt győződve a deliquens ártatlanságáról, de viszont a törvényben megállapított bizonyítékok bemutatattak, lelkiismerete ellenére el kellett a vádlottat ítélnie.

Alkalmazva ezt az alaptételt az akkori fő bizonyítási eszközökre a kötött pozitív bizonyítási rendszer lényegét a következőkben lehet vázolni - természetesen a különböző jogokban részleteiben különbözőképen volt megvalósítva-: A vádlottat csak akkor lehet, de ~~n~~ egyuttal kell is bűnösnek kimondani, ha a bűncselekmény elkövetését beismerte, vagy ha a bűnösséget a törvény vagy a gyakorlat által a tanúszóra általában alkalmasnak nyilvánított személyek/legalább két tanúra volt szükség egybehangzóan bizonyította. Közvetett bizonyításnak, illetőleg jelenségek alapján a ~~n~~ bűnösség megállapításának nem volt helye. A bizonyítékok legfontosabbja a beismerés.

Mindenképen törekednek ennek a kicsikarására és a terhelt nyilatkozatát nem is veszik más alakban bizonyítékszámba, csak beismerés alakjában. Minthogy pedig közvetlen bizonyíték gyakran nem állott rendelkezésre, minthogy tovább sértette az igazságérzetet az, hogy a legnyomatékosabb közvetett bizonyítékok fennforgása esetében is a terheltet íel kelljen menteni, a gyakorlat csakhamar megengedte, hogy ha súlyos büntett miatt folyik az eljárás, távoli gyanu okok alapján is helye van a kivallatás alkalmazásának és ha a terhelt a kikényszerített beismerést a tortura befejeztével is fenntartotta a halálbüntetés végrehajtható. Ha pedig a kínzás után a vádlott visszavonta beismerését a tortura újból alkalmazható volt. /Ez az eljárás kétszer volt ismételhető, ha ugyan volt olyan vádlott, aki kibirta ezeket a válogatott kínzásokat/. Csekélyebb súlyú bűncselekményeknél általában megengedték, hogy a bíróság erős és biztos jelenségek alapján ítéletet hozhasson, ha pedig ilyenek sem állottak rendelkezésre a terhelt tisztító esküt tenetett, vagy az absolutio instancia következett be.

A pozitív kötött bizonyítási rendszernek a lényege tehát az, hogy a bíró valamely vitás perbeli tényt nem vehet bizonyítotttnak és különösen nem állapíthatja meg a terheltnek a bűnösségét, ha a törvényben vagy az eljárási gyakorlatban előre meghatározott bizonyos mennyiségű és minőségű bizonyítékok nem állnak a rendelkezésére. Ez esetben tehát magából a törvényből következik, hogy felmentést kell kimondania. Ha ellenben ilyen előre meghatározott minőségű és mennyiségű bizonyíték fennforog, akkor a bíró köteles az illető tényt minden körülmények között bebizonyítotttnak tekinteni és amennyiben a szóbanforgó bizonyítékok a terhelt bűnössége mellett szólnak, tekintet nélkül arra, hogy meg van-e győződve arról, terheltet itélnie és büntetnie kell pusztán azon az alapon, mert maga a tételes jogforrás a szóbanforgó bizonyítékok fennforgása mellett vélelmezi a terhelt bűnösségét.

A pozitív törvényes bizonyítási rendszer mellett tehát a bíró tevékenysége mintegy matematikai művelet végzésére: annak megállapítására szorítkozik, hogy fennforognak-e a

a törvényben megállapított feltételek és az döntésre nézve teljesen közönbös az, hogy azon eredmény, amely a bizonyítás szabályainak alkalmazásából előáll, megegyezik-e a bíró meggyőződésével?

Abban a korban, amelyben a halálbüntetés volt a rendes büntetési nem, a pozitív kötött bizonyítási rendszere nagyon jótékony hatást gyakorolt, mert sokaknak életét megmentette hiányos bizonyítékaik következtében. Mindamellett az anyagi igazság szempontjából teljesen tarthatatlan, mert a gyakorlati életnek ki-merithetetlen változásait lehetetlen előre meghatározott egy vagy két schéma keretébe beleszorítani, és ha a törvény mindkét irányban teljesen megköti a bíró kezét és meggyőződését, igazságtalanságra kényszeríti a lelkiismeretes bírót: egyrészt annyiban, hogy azt akit ő bűnösnek tart, nem lehet elítélnie, másrészt azért, mert legjobb meggyőződése ellenére is kénytelen azt, akit ártatlannak tekint, bűnösnek kimondani akkor, ha a törvényes bizonyíték ellene szól.

A negatív kötött bizonyítás rendszere.

A negatív, vagy másképen nemleges bizonyítási rendszer pozitív irányban nem köti meg a bírót, vagyis nem írja elő, hogy mit kell bizonyítottnak tekinteni, hanem negatív állítja fel a bírói meggyőződés korlátait. Ugyanis a nemleges bizonyítási rendszer értelmében a törvény vagy a bírói gyakorlat által meghatározott bizonyítási eszközöket csupán a bizonyítás minimumaként kell tekinteni, nevezetesen a bíróság valamely ténykörülményt, különösen a terhelt bűnösségét nem tekinteti bizonyítottnak, ha azt legalább bizonyos minőségű és mennyiségű bizonyíték nem támogatja: ha azonban rendelkezésre is áll ez a minőségi és mennyiségi bizonyíték a bíró dönt afelett hogy a felmerült, vagy megszerzett bizonyítékok alapján csakugyan bizonyítottnak vegye a szóbanforgó ténykörülményt, különösen elítélhesse-e a terheltet.

Ehhez képest a negatív kötött bizonyítási rendszer nem zárja ki teljesen a bírót szabad meggyőződését, hanem csupán - mégpedig mindig

a terhelt javára - korlátozza azt és a leglényegesebben abban különbözik a pozitív kötött bizonyítási rendszertől, hogy a nemleges rendszer mellett a bíró soha sincsen kötelezve arra, hogy valakit egyéni meggyőződése ellenére elítéljen, ellenkezőleg mindig teljes szabadságában áll, hogy a nembűnösséget minden egyes esetnek konkrét körülményeihez képest megállapíthassa, illetőleg, hogy meggyőződését követve felmenthesse a terheltet. A pozitív kötött rendszer mellett a bírónak szabad meggyőződése egyáltalán nem juthat érvényre: a negatív rendszer mellett a bíró követheti meggyőződését annyiban, hogy ha van is törvényes bizonyíték, mégis felmenthet, ellenben sohasem ítélheti el a terheltet ha a törvényben meghatározott minőségi és mennyiségi bizonyító eszköz forog fenn.

A negatív kötött bizonyítási rendszer hívei a legutóbbi időkig is kimerítően és jogi érvekkel is védték álláspontukat. Nézetük szerint mind a gondolkozásnak alapvető szabályai-ból, mind a tapasztalásból lehetet vonni bizonyos általános feltételeket, melyeknek léte nélkül valamely ténny semmi esetben sem

lehet bizonyítottanak tekinteni. A bizonyításnak ezeket a természetes szabályait tehát ~~csak~~ olyan korlátok gyanánt kell felállítani, melyek nélkül a bíró valamely tényt, különösen a terhelt bűnösségét nem tekintheti bizonyítottanak.

A nemleges bizonyítási elméletben annak hívei a terhelt ártatlanságának leghatályosabb védelmét látják a bírói egyoldalúsággal és önkénnyel szemben, melyet csak akkor lehet kizárni ha a törvényhozó minden bíró számára egyforma bizonyítási szabályokat állapít meg, ha lehetetlenné teszi, hogy a bíró pusztán ösztön esetleg ötletek szerintⁿ ítéljen és ehhez képest a bűnper eredménye attól a véletlentől függjön, hogy a döntésre hivatott bírónak kevesebb vagy több a tapasztalata vagy gyakorlati belátása, erősebb, vagy gyengébb-e könnyen-hívósága, sőt, hogy milyen a pillanatnyi kedélyhangulata?

Felhozzák még e rendszer hívei, hogy törvényes bizonyítási szabály nélkül nincs értelme annak, hogy a bíróság köteles ítéletét a ~~a~~ ténykérdésben is indokolni, mert az indoklás csak úgy éri el a célját, ha a törvényes ~~bizonyít~~

bizonyítási szabályokra alapított objektív okokat tüntet fel: továbbá azt állítják, hogy ha a ténykérdésben írásbeli fellebbezés van megengedve, az indokolást a felsőbiróság csak akkor vizsgálhatja felül helyesen, ha az előtte is ismert kötött bizonyítási szabályok szerint készült.

A kötött bizonyítási rendszerek bírálata.

Ha már most a kötött bizonyítás két rendszerére nézve az eredményeket akarjuk egybefoglalni: mindenké^l előtt azt kell vizsgálni, hogy képes-e a törvényhozó a sokoldalú életviszonyok között felmerülő ezerréle változatos esetet teljesen biztonsággal olyképp vonni néhány általános szabály alá, hogy a vitás perbeli tények és rendelkezésre álló konkrét jelenségek és bizonyítékok között az okozati összefüggés mindig helyre állítható.

Évszázados tapasztalás és a bírói gyakorlat kétség nélkül kimutatták, hogy a törvényes bizonyítási szabályok erre nem nyújtanak biztos alapot.

Bepbizonyult, hogy lehetetlen felállítani

olyan tételeket, amelyek kimerítsék valamennyi előfordulható eshetőséget és minden körülmények között biztonságot nyújtsanak arra nézve, hogy a bíróság az objektív bizonyosságot emeli határozatban érvényre. Kiderült, hogy minden olyan kísérlet, amely a bírót a bizonyítékok mérlegelése körül absztrakt szabályok által kívánja megkötni, nehezíti az adott esetnek szakszzerű megítélését és így tévedésekre szolgáltat alkalmat. Teljesen lehetetlen a jelenségeket olyan módon meghatározni és osztályozni, hogy ez a törvényes szabályozás a bizonyításnál biztos alapul szolgáljon.

Tehát elsősorban azért kell a kötött bizonyítási rendszereket elvetnünk, mert nem képesek megvalósítani azt a célt, amelyet maguk elé tűztek, s így a bíró csak akkor felelhet meg a maga eszményi feladatának, ha a konkrét eset individualitását s az abban az esetben használt bizonyító eszközöket szabadon mérlegelheti.

A nemleges kötött bizonyítási rendszer eredendő hibájára először Glaser /Beitrage 15.1./ mutatott rá, arra t.i. hogy ez a rendszer kiegyenlíthetetlen ellentmondásban szen-

ved. Mert egyrészt azon az alapgondolaton nyugszik, hogy lehetséges, sőt szükséges is a bizonyítékoknak nemcsak a minőségét hanem a bizonyító erejét is abstract szabályok által meghatározni, mert szerinte ilyen módon megállapítható a tárgy igazság. Másrészt viszont maga a negatív bizonyítási elmélet kételkedik ennek lehetőségében, mert nem abban keresi a biztosítékot, hogy a bizonyítékok megfelelnek a törvényben megállapított abstract követelményeknek, hanem abban a benyomásban, melyet a bíró gyakorolnak, tehát végeredményben a bíró ítélőerejében. Ebből következik az a contraversia, hogy ha az adott esetben a használt bizonyítási eszközök megfelelnek is az összes törvényszerű követelményeknek, a törvényhozó szemében mégis értéktelenek lehetnek, mert nem egyeznek meg a bíró meggyőződésével, a bíró meggyőződése pedig olyan okokra van alapítva, amelyeknek bizonyító erejét a törvény nem ismeri el.

Ezekén kívül még igen nagy hátrány a költött bizonyítási rendszereknél az is, hogy itt még a terhelt személyes szabadsága is, veszélyeztetve van.

A nyomozó rendszernél az inquirens ter-

mészetesen törekedett arra, hogy valamelyes pozitív eredményt fel tudjon mutatni, különösen, hogy közvetlen bizonyítékot szerezhesen, amely által a "bizonyítékok királynője" a beismerés megszerezhető. Ebből a célból a kivallatás eltörlése előtt ez, annak eltörlése után a lelki tortúra az engedetlenségi büntetések stb. által igyekezett a tenneteket beismerésre bírni. Ennek természet szerű következménye lett: a vadlóttnak - lett legyen az akármennyire ártatlan is - sanyargatása, a bűnvádi eljárásnak végnélküli elhuzása és különösen a hosszadalmas vizsgálati fogság, amely könnyen leleplezhető ürügyek alatt voltaképpen szintén a beismerés kicsikarását célozta.

Mindezek természet szerűen arra vezettek, hogy ártatlanul gyanuba vett egyénekre a hosszú eljárás tartama alatt a legsúlyosabb bajokat zudítsa és még az érdemleges ítélet hozásánál is - az absolutio ad instantia vagy a rendkívüli büntetések képtelen intézménye révén - mindenféle hátránnyal halmozza el őket.

A szabad bizonyítási rendszerek.

A nyomozó per helyébe lépő modern vegyes rendszer egyrészt feleslegessé teszi a kötött bizonyítást azzal, hogy a bíróság tagjainak önkényével és tejhatalnával szemben más garanciákat állít fel, másrészt méginkább lehetlenné teszi a kötött bizonyítás alap gondolatának a keresztülvitelét, mert a szóbeli és közvetlen főtárgyaláson olyan bizonyítási anyagot teremt, amelyre nem lehet alkalmazni a törvénynek szűkkörű szabályait. Helyesen mondja Ullmann /Lehrbuch 568.1./, hogy a tárgyi igazság elérésére irányuló törekvés szempontjából lényeges a főtárgyaláson felmerült legjelentéktelenebb körülmény is, ezeket pedig csak akkor lehet felhasználni, ha a bíróság meggyőződése nincsen objektív szabályokhoz kötve hanem minden adatot, jelenséget és bizonyítékot - mind önmagában véve, mind a bizonyítás egyéb eredményeivel való összefüggésben - korlátlanul figyelembe vehet és mérlegelhet.

Hindegzek alapján kétségtelennek tarthatjuk, hogy a kötött bizonyítási rendszerek, melyek-

nek kidolgozói egyébként is lehetetlenségek megoldására vállalkoztak, - habár a barbár büntetőjogok korában gyakorolt némi üdvös hatásukat nem lehet letagadni -, végeredményben mégis sajnos következményekre vezettek, korunkban pedig hátráltatják az igazságszolgáltatás legfontosabb céljait, és így több okból is ~~re~~ elejtendők.

A szabad bizonyítási rendszer azonban - melynek gyakorlati megvalósítása kétségtelenül igen kívánatos volna - magában véve csak puszta jelszó, amelybe sokmindent bele lehet magyarázni. Különösen a francia Code rendelkezései alapján, amely az esküdttektől csak a belső meggyőződést kívánta és amelynek alapján nagyon sokan azt hangoztatják, hogy az esküdtek részére a bizonyítékok korlátlan és önkényes megítélése szükséges.

Ez a felfogás azonban teljesen helytelen és téves utakon halad. A szabad bizonyítás rendszere csupán azt zárja ki, hogy a bíró abstract, általános és a törvény által kötelezőnek kijelentett szabályok alapján legyen köteles itélkezni. Ellenben legnagyobb mértékben téves a "bizonyítékok szabad mérlegelésének" elvét akként értelmezni, mintha az

megengedné a teljes korlátlan, ötletszerű, tisztán csak valamely bizonytalan ösztönre sejtelenre, vagy homályos ki nem fejezhető érzésre alapított ítélkezést. Minden józan gondolkodó előtt nyilvánvaló, hogy az igazságot nem lehet csak úgy vaktában eltalálni, hanem valamely tényállítás valóságának különösen pedig a bűnösség kérdésének az eldöntése mindig az emberi értelemnek olyan munkáját teszi szükségessé, melyet csak az észszerű gondolkozásnak, belátó tapasztalásnak általános szabályai szerint lehet végezni. Ennek következtében a bíróság határozatai tehát csak az értelemnek olyan komoly munkájára alapíthatók, amely nyugodtan vizsgálja a perbeli lényeges ténynek valóságát, vagy valótlanóságát.

Mindezeknél fogva a kötött bizonyítási rendszer hatályának megszünte nem menti fel a bíróságot attól a kötelességtől, hogy minden eléje utalt ügyben nyugodtan és lelkiismeretesen megfontolják, hogy mi a 1./ bizonyítás tárgya, 2./ milyen bizonyítási anyag van a bíróság előtt, 3./ mi a bizonyítás felvétel eredménye?

A közvetlenség elve ugyanis megadja a lehetőséget arra, hogy az eldöntendő ügyben használt bizonyító eszközök útján a bíró minden lényeges tényről tudomást szerezzon.

A bizonyításfelvétel eredményének megállapításánál bonyolultabb esetekben a bírónak kell mérlegelnie: az ügyben használt minden bizonyító eszköznek értékét magában véve, azután a bizonyító eszközök használatának eredményét és ennek megtörténte után egybe kell vetnie a használt bizonyító eszközökben rejlő bizonyító okok erejét és megfontolás tárgyává kell tennie, hogy a perben lényeges tényeket a lefolytatott bizonyításból előálló okok valóknak, vagy valótlanoknak tüntetik e fel? Ennél a mérlegelésnél a bírónak józan megfontolással, az észszerű gondolkodásnak, a logikának szabályai és a gyakorlati élet által helyesnek elismert elvek szerint kell eljárnia. Ilyképen fog előállni az okoknak az a láncolata, amely valamely tényállitásnak valósága, vagy valótlanlansága mellett szól és amely végeredményben a ténykérdés eldöntéséhez vezet. Ez a körülmény magyarázza és igazolja a határozatok indokolásának előírását is, amely kétségtelenné teszi, hogy a bíró

homályos érzés, pusztá sejtelen, vagy bizonytalan összbenyomás alapján nem dönthet, hanem az értelemnek a komoly munkájára van utalva /v.ö. Bp. 327-328.§§./.

Nem ellenkezik a szabad bizonyítás rendszerének alapelveivel, hogy ezen rendszer mellett is -legalább részben- a törvény határozza meg, hogy milyen bizonyító eszközöket lehet használni, továbbá hogy a törvény szabályozza a bizonyító eljárást és a bizonyítás felvételének a módzatait. Ugyiszintén a törvény rendelkezik arról is, hogy némely bizonyító eszközöket bizonyos alakban nem lehet használni, ellenben érvényre van emelve az a tétel, hogy általában minden tény bizonyítása végett minden megengedett bizonyító eszközzel lehet élni.

Már most nézzük meg, hogy vajjon ezeket az elveket a mi Bp.-ünk milyen mértékben valószínűsítette meg.

"A bizonyítékoknak egyenként és egybefüggésükben való g o n d o s m é r l e g e l é s é v e l határoz a bizonyítás eredménye felett /Bp. 349.§./". Törvényünk tehát felmenti a bírót a bizonyítási szabályoktól és

feljogosítja őt arra, hogy meggyőződését a használt bizonyító eszközökben foglalt, vagy bizonyító eszköz nélkül felmerülő bizonyító okok bizonyító erejének okszerű ~~sz~~ mérlegelésére alapítsa. Idevonatkozóan a miniszteri indokolás a következőket mondja: "kifejezést kíván adni annak, hogy nem az önkénykedő szabadosság, hanem a gondolkodás és tapasztalati törvények uralma alatt álló szabadság az, mivel a bíróságot a bizonyítékok mérlegelésénél felruházni kívánja." Ennélfogva a bírónak akkor, amikor a bűntügy érdemét eldönti az értelemnek alapos, objectív és lelkiismeretes munkáját kell végeznie.

Olyan pozitív szabályt, amely valamely bizonyító oknak bizonyító erejét kötelezőleg meghatározná ^{meggyőződését} s ezáltal a bíróság, illetőleg az esküdtek megkötné, törvényünk egyáltalán nem tartalmaz. Bár a Bp. 32. §-ának 2. bek.-e általában kijelenti, hogy a jegyzokönyv a fő tárgyaláson történeteket bizonyítja, de a harmadik bekezdés e részben is megengedi az ellenbizonyítást s így még ennek a közokiratnak a bizonyító ereje sincs meghatározva.

Nem áll ellentétben a szabad bizonyítási rendszer alapgondolatával, hogy l./a Bp.-unk

fontos közérdekből egyes bizonyító eszközök alkalmazását eleve és teljesen kizárja s különösen meghatározza, hogy kiket nem lehet tanúképen kihallgatni /Bp. 229.§-a/, 2./ törvényünk habár csak egyes bizonyító eszközökről, rendelkezik kivételesen ezek használatának módját is legalább részben szabályozza, illetőleg rendelkezik arról is, hogy valamely bizonyítási eszköz csak bizonyos módon használható. /v.ö. Bp. 313.418.55%.

Ellenben a szabad bizonyítás elvéből folyik, hogy "bizonyítások elégtelensége, vagy meg nem állapíthatása miatt való felmentésnek nincs helye./Bp.324.§-a./

A bizonyítás tárgyáról.

Még mielőtt e rész tárgyalásába részletesen belemennénk röviden meg kell emlékeznünk azokról a módokról, amelyeken valamely történésről, vagy jelenségről tudomást szerezhethetünk. Lehetséges, hogy maga a bíró észleli a bizonyítandó tényt, vagy azt mások észlelik. Az előző esetben vagy ő maga is ott volt a cselekmény elkövetésénél, vagy pedig bírói

szenléről van szó. A második eset már sokkal tágabb. Ide tartozik ugyanis 1. a felek nyilatkozata, 2. a terhelt vallomása, 3. a tanúk vallomása; 4. a bírői szemle, 5. szakértők véleménye stb. **Ugyancsak** az előbb említett második kategóriába tartozik az ugynevezett közvetett bizonyítás is, amelynek a lényege az, hogy az alapul szolgáló tényből logikai úton következtetést kell vonni valamely tény valóságára vagy valótlanóságára. Ennek következtében a közvetett bizonyítás esetén gyakran több jelenség merül fel és a következtetéseknek egész láncolata válik szükségessé.

A bizonyítás tanának gyakorlati kérdései közül kétségkívül egyik legfontosabb annak a kérdésnek az eldöntése, hogy milyen tényeknek illetőleg tényállításoknak a bizonyítása szükséges, melyeké megengedett és melyeké kizárt, más szóval mit lehet, mit nem kell és mit szabad bizonyítani?

Általában véve bizonyítani kell mindazokat a tényeket és tényállításokat, melyeknek valósága, vagy valótlanúsága a feltétele annak, hogy az anyagi büntető jognak és a bünvádi perrendtartásnak valamely rendelkezése az el-

döntendő ügyben alkalmazva vagy mellőzve legyen-e, illetőleg valamely határozat hozása, különösen a per érdemének eldöntése függ.

Ennélfogva a bizonyítás tárgya csak az lehet, ami akár az anyagi büntetőjog, akár a bűnvádi eljárás szempontjából, vagy közvetve, vagy közvetlenül döntő, illetőleg lényeges. Különösen az anyagi jog köréből bizonyítani kell mindazt, amitől a bűncselekmény tényálladékának megállapítása, az egyes tényálladéki ismérvek fennforgásának eldöntése, továbbá a büntetés kiszabása függ. Perjogi szempontból pedig a bizonyítás tárgyai közé tartoznak: Az eljárásnak általános és különös feltételei, továbbá mindaz, amitől valamely bizonyító eszköznek az alkalmazása függ, végül ami az egyes perszakoknak elrendelésére, vagy az ügy érdemleges eldöntésére befolyással bír.

A bizonyítás tárgya lehet mind külső tény, amely a külvilágban valamely változást idézett elő, mind valamely belső állapot, továbbá a célzat, a szándék és az indok. Mindegyik esetben a bizonyítás pozitív és negatív lehet.

Nem szükséges bizonyítani a hatályban levő jogszabályokat, habár azoktól a határozat

hozása is függ.

Mindezzel együtt nincs kizárva, hogy bonyolultabb kérdéseknél, vagy amennyiben külföldi jogszabályok alkalmazása forog fenn /v.ö. Btk. 12.§-át/, valamelyik fél bizonyítsa a szóbanjövő jogszabályok fennállását, vagy tartalmát. Ez azonban a félnek nem kötelessége, és különösen, ha a fél nem bizonyítja is az illető jogszabályt, sőt ha erre nem is hivatkozik, a bírónak kötelessége lesz a jogszabályt felkutatni és annak tartalmáról hivatból is meggyőződést szerezni.

Nem kell bizonyítani olyan tényeket, amelyeknek valósága már magában véve is kétségtelen. Ide sorolhatók:

1. azok a tények, melyeket a bíró hivatalosan észlelt,

2. melyeknek valóságát, általánosan érvényes okok alapján bizonyosnak kell tartani, más hatóságoknak olyan intézkedései, melyeket ezek a büntető bírósággal hivatalosan közöltek,

3. az ugynevezett köztudomásu tényeket,.

Köztudomásuak az olyan tények, melyek vagy általában vagy legalább bizonyos körben, helyen, vagy időn az emberek legnagyobb ré-

sze előtt és így a bíróság tagjai előtt is ismeretesek.

A büntető bíró az anyagi igazságot kutatja és ennél fogva - tekintet nélkül a felek kifejezett, vagy hallgatóságos nyilatkozatára - a büntető perben lényeges minden tényre nézve hivatalból kell megállapítania azt, hogy az való-e, vagy valótlan.

A büntetőjog közjogi természete és a büntető eljárás alapelve feltétlenül kizárják, hogy akár a természetes, akár a törvényes vélelem a bűnperек eldöntésénél alapul vehető legyen és hogy vélelmek helyettesítsék a tények bizonyítását.

Annak, hogy ez a jogelv általános szabály gyanánt kétségtelen, a bűnperben fontos következményei vannak. Így ebből következik, hogy a törvény nem vélelmezi a beszámíthatóságot, továbbá a szándékot.

Mindamellett részben a törvénynek kifejezett rendelkezése, részben a dolog természete, részben a tények rendes lefolyásának észlelete arra az eredményre vezetnek, hogy a bizonyítás szükségessége a büntető eljárás során bizonyos irányban elcsúszhat. Ennek ered-

ményét a következőképen foglalhatjuk össze:

1. az anyagi büntető törvény bizonyos esetekben kizárja az "exceptio veritatis"-t, tehát a törvény különleges rendelkezése folytán feleslegessé válik annak bizonyítása, hogy a szóban forgó tény nem való.

2. Az eljárási szabályok is tartalmazznak olyan rendelkezéseket, melynek következtében valamely bizonyított tényből, más tényre kell következtetni, habár ez a következtetés nem folynék is logikusan az emberi tapasztalás általános szabályaiból. Így a Bp. 332. §-ának két első bekezdéséből kétségtelen, hogy a fő-tárgylásról szabályszerűen felvett jegyzőkönyv amennyiben azt az elnök és a jegyzőkönyvvezető aláírták, bizonyítja a fő-tárgyaláson történteket, e tárgyban tehát más irányu bizonyításra nincs is szükség. Ugyanez áll nagyjából a közokiratokra is.

3. A bűnperben jelentőséggel bíró különböző tényeknek a bizonyítása számos esetben a dolgok rendes lefolyásának gondos megfigyeléséből, a felmerülő esetek nagy többségéből meritett általános tapasztalás következtében válik szükségtelenné. Józan belátással, helyes tapasztalati érzékkel rendelkező bi-

rónak tudni kell azt, hogy az eldöntendő konkrét esethez hasonló eseteknek tulnyomó többségében mi szokott történni. Amennyiben tehát az eseteknek tulnyomó nagy többségében a dolog épp úgy szokott lefolyni, mint az eldöntés alatt álló konkrét esetben, amennyiben továbbá az ellenkező feltevés mellett semmi ok sem szól, a bíró rendszerint elfogadhatja az észlelt tény valóságát, anélkül, hogy az észlelt tényre nézve bizonyítást kellene elrendelnie. ~~teljesen kizár~~

4. Fel lehet tenni, hogy azok a tények, amelyek mellett a valószínűségnek, vagy az általános tapasztalásnak szabályai ~~szólnak~~ a ~~való-~~
~~ságnak~~ megfelelnek. Ebből az okból nem szükséges minden egyes esetben bizonyítani pl. a terhelt beszámihatóságát, vagy azt, hogy a beszámítást kizáró okok nem forognak fenn.

Teljesen megváltozik azonban a helyzet, ha kétség merül fel arra nézve: vajjon az eldöntendő konkrét esetben nincs-e eltérés a dolognak természetes rendes lefolyásától.

Némelyek /Glaser, Kries/ a terheltnek a bizonyítási eljárás alatt tanúsított magatartásából, különösen abból, hogy a terhelt bi-

zonyos irányban nem nyilatkozik, bizonyos dolgokat nem tagad, természetes vélelmeket vonnak le, és hallgatólagos beismerést állapítanak meg. Részünkről ezt határozottan kizártnak kell tartanunk, mert a terhelték legnagyobb része az alsóbb néposztály tagjaiból kerül ki s többnyire sem elegendő értelmisége, sem elegendő belátási képessége, sem megfelelő lelki nyugodtsága nincs arra, hogy a reá nézve nátrányos körülményeket higgadtan mérlegelhesse és így nem tehető fel róla, hogy helyzetét és magatartásának egész horderejét helyesen képes megítélni. Annélfogva a terhelt hallgatásából semmit sem lehet vélelmezni, hanem a bírónak kötelessége a tényállás minden lényeges mozzanatát hivatalból kideríteni és ha a terhelt bizonyos irányban nem nyilatkozott, arra nézve hozzá kérdést kell intézni.

Vannak tények, amelyek lényegesek ugyan a bűnper eldöntésére nézve, de amelyek tekintetében a bizonyítás részben közérdekből, részben méltánylást érdemlő magánérdekből, mégis rendszerint egyenesen ki van zárva. Ezek a következők:

1. Hágalmazásnál és becsületsértésnél az exceptio veritatis kizárása /v.ö.Bv./

2. Amennyiben a terhelt bizonyos tényeket a lelkésszel a gyónásban, vagy egyébként a titoktartás egyházi kötelessége alatt közölt, vagy védőjével tudatott /v.ö. Bp. 204. §-ának 1.2. pontját/, ezen közlés tartamát nem szabad bizonyítani.

Az említett rendelkezés szerint csak a lelkész, illetőleg a védő nem hallgatható ki arra nézve, amit a terhelt velük most említett minőségükben közölt. Eszerint a Bp. megengedi:

1. magának a közlés tényének bizonyítását,

2, annak bizonyítását amit a lelkész, védő a terhelttel közölt. Ha tehát a terhelt - kérdés nélkül elmondaná pl. saját védelmére azt amit a lelkésztől, vagy a védőtől hallott - ezt a vallomást nem lehetne a 204.§. alapján semmisnek tekinteni.

3. A hivatali vagy szolgálati titok, kivéve, ha a titoktartás kötelessége alól az illetékes fellebbvaló hatóság felmentést adott.

Ki van zárva a bizonyítás köréből mindaz, amire nézve kétségtelen, hogy lehetetlenség.

Ha ennek a felismerésére különös szakismere-
tek szükségesek, az illető tényre nézve szak-
értői bizonyításnak van helye.

Általában nem szabad bizonyítani semmi
olyan tényt, amely a bűnperben nem lényeges.

Az utóbbi esetekben a bizonyítás nemcsak
azért van kizárva, mert felesleges és szükség
nélkül csak elhuzná az eljárás befejezését,
hanem azért is, mert bonyolultabbá tenné a
végleges és érdemleges elbírálást.

Bármennyire is egyszerű azonban ez a sza-
bály, annak gyakorlati keresztülvitele szá-
mos nehézséggel jár. Azt, hogy mi lényeges
az ügy eldöntésére nézve, természetesen csak
az adott esetben lehet megítélni. Ez pedig
nem könnyű feladat. Mert hiszen nagyon sok-
szor ~~nehéz~~ nehéz eldönteni, hogy valamely
bizonyítás eredménye lényeges lesz-e vagy
sem, különösen fontos lehet a közvetve lé-
nyeges tények bizonyítása.

A bizonyítás elrendelése és felvétele.

A büntetőjog közjogi jellege, a hivatal-
ból eljárás és az anyagi igazság érvényre

emelésének elve több igen fontos következménnyel jár.

Az első ezek közül az, hogy a bizonyítás elrendelése és a bizonyítás felvétel iránya és terjedelme nem függ a felek indítványától, hanem a bünvádi eljárás során eljáró összes hatóságok és közegek bizonyítást hivatalból is elrendelhetnek sőt, ha olyan bizonyítás felvételről van szó, "amelynek elhalasztása az eljárás célját veszélyeztetné" még vád nélkül is /v.ö. Bp. 95.§-át/ hivatalból elrendelni kötelesek.

A polgári perjog idevágó tételei és különösen az alaki bizonyítási teherre vonatkozó szabályok a bünperben nem nyerhetnek alkalmazást.

A büntetőper eldöntése egyáltalán nem függhet attól, hogy a felek állítanak-e valamely tényt, és állításuk támogatása végett neveznek-e valamely bizonyító eszközt, vagy sem. Ellenkezőleg az anyagi igazságnak megfelelő tényállást a bünperben az igazságügyi hatóságnak, a felek akaratára való tekintet nélkül, állami orgánumokkal és szükség esetén kényszerintézkedésekkel is ki kell deríteni.

Ezeknél fogva a bünvádi eljárásban nem a bizonyítás anyagának egybegyűjtése, hanem megjelölése sincs a felekre bízva, sőt az eljárásnak előkészítő szakában szabály szerint az igazságügyi hatóságok és közegek első sorban, illetőleg hivatalból gyűjtik össze a bizonyítási anyagot. Nevezetesen: a rendőri hatóságok és közegek ^{kötelesek} nyomozni a nem magánindítványra üldözendő bűncselekményeket /v.ö. Bp.94.§./ . Az ügyészségnek kötelessége a tudomására jutott bűncselekményeket nyomoztatni /v.ö. Bp. ~~528x~~ 33.93.§§./, a járásbiróság hatáskörébe utalt bűncselekményeknél a eljáró bírő teljesíti a nyomozást /v.ö.Bp.528.§./ a vizsgáló bírő a nem halasztható ügyeket illetőleg cselekményeket vád nélkül is teljesítheti /v.ö.Bp. 95.§./, a vizsgálat folyamán pedig hivatalból, indítvány bevéárása nélkül is köteles a valódi tényállást megállapítani /v.ö. Bp. 117. §. 1.bekezdés./.

Bp.-unk e részben különösen a vádló elé szab szoros kötelességeket, előírván azt, hogy az eljárásnak előbbre haladott szakában az ügyészség és a magánvádló tüzetesen jelölik meg, hogy milyen bizonyító eszközöket ajánltanak használni és ezáltal nyujtsanak

módot a bíróságnak arra, hogy a határozat hozása alkalmával az ügy állásáról teljes tájékozódást szerezzen magának.

Nevezetesen: a vizsgálat indítványozása esetén a vádlónak kötelessége megjelölni az okokat, amelynek alapján a vizsgálat elrendelését kéri és bemutatni a bizonyító tárgyakat is /v.ö.Bp.104.§.2.3.bek./, amelynek alapján vádaláshelyezést, vagy közvetlen idézést indítványoz.

Tekintettel arra, hogy az ügyészség az anyagi igazság érvényre juttatására alakított olyan hatóság, amelyre nézve a Bp. 9. §-ának rendelkezése kötelező, ennélfogva nemcsak a terhelő, hanem a mentő bizonyítékokat is elő kell terjesztenie.

Míg azonban e részben törvényünk csak a vádlóra nézve tartalmaz kötelező rendelkezéseket, sokkal szélesebb körben adja meg azt a jogot, hogy a vádló, a terhelt, a sértett, a csatlakozó és a magánfél bizonyítására szolgáló adatokat illetőleg bizonyító eszközöket terjeszthessenek elő, illetőleg amennyiben ez egyáltalán nem áll módjukban a bizonyítás felvételét indítványozhassák.

Míg tehát a római jog szerint a vádló-

nak kell a terhelő, a terheltnek pedig a mentő bizonyítást végeznie, míg továbbá a középkori mistikus bizonyítási rendszerek alap gondolata szerint a terhelt volt köteles magát tisztázni az ellene felmerült gyanu tekintetében, ezekkel szemben sp.-unk értelmében avégből, hogy a terheltnek egyéni jogai korlátozhatók legyenek és különösen, hogy bűnössége meg legyen állapítható, a bűncselekménynek nyomatékos gyanuját, vagy éppen annak elkövetését a vádlónak, illetőleg az állam igazságügyi hatóságainak kell bizonyítaniok. Míg ez a bizonyítás nem sikerült, mindaddig a terhelt ellen az eljárás még nem indítható, illetőleg egyéni jogai nem korlátozhatók, különösen pedig nem lehet őket elítélni. ebben az értelemben a vádlónak áll érdekében bizonyítani mindazt, ami az állam büntető igényének megállapítására szükséges, nevezetesen: a bűncselekmény általános és különös tényálladáékához tartozó körülményeket, valamint a terhelt bűnösségét.

Ellenben, ha a bűncselekmény fennforgása meg van állapítva, de a terhelt olyan tényeket hoz fel, melyek a büntetendőséget egészben, vagy részben megszüntetik, vagy enyhébb

bűncselekmény fennforgására mutatnak, vagy ha a terhelt enyhítő körülményekre utal, mind ezekre nézve a védelemnek áll érdekében a bizonyítás, melyet azonban az eljáró igazságtügyi hatóságnak kell hivatalból is kiegészítenie az anyagi igazság érdekében.

Ha ~~azonban~~ azután kétséges marad, hogy a terhelt követte el a bűncselekményt, vagy hogy van-e beszámítási képessége, az "in dubio mitius" ennélrogorva fel kell őt menteni, ha ellenben nem sikerül bizonyítani az általa felhozott, beszámítást kizáró, vagy a büntetendőséget kizáró körülményt, pl. azt, hogy a bűncselekmény elévült vagy, hogy a terhelt kellő időben önként elállott a kísérlettől, akkor az anyagi törvény alkalmazásának szüksége áll elő.

A bizonyítás fő irányai.

Ámbár a bizonyítási jogban azelőtt annyira elterjedt scholasztikus felosztások a szabad bizonyítás rendszere mellett jelentőségüket veszítették, mindazonáltal ezen kérdés-

nek még ma is van gyakorlati jelentősége.

Úgyanis a Bp. 99. és 100. §-ából is kitűnik, hogy maga a törvény is gyakorlati jelentőségűnek tekinti a bizonyításnak azt az irányát, amely a gynyusított illetőleg a terhelt érdekében szükséges bizonyítékok megszerzését célozza. Ezzel szemben természetesen számításba kell venni ~~a vádat~~ a vádat támogató bizonyítási anyag beszerzésére irányuló perbeli tevékenységet is. Ebből kiindulva vagyis a terhelt helyzetét véve alapul megkülönböztetünk terhelő és mentő bizonyítást.

Terhelő bizonyítás illetőleg bizonyítás a vád érdekében mindaz, ami az egyes tényálladási ismérveknek, mint a minősítő és súlyosító körülményeknek kimutatását célozza.

Mentő, vagyis a védelem érdekeinek előmozdítására irányuló bizonyítás többször lehet.

1. a mentőbizonyítás ugyanis elsősorban megcáfolni igyekszik a terhelőbizonyítás anyagát, megtámadja, vagy megerőtleníti a főbizonyítás tárgyát tevé ténynek valóságát.

2. A védelem elismerheti a főbizonyítás valóságát vagypedig abból indulhat ki, hogy teljesen közönbös vajjon a főbizonyítás tár-

gyát tevő tények valók-e vagy valótlanok, mert azok mellett a védelem olyan tényeket tud bizonyítani, amelyek a főbizonyítás anyagát megfosztják a hatályától. Ez az u.n. indirekt ellenbizonyítás.

3. Megtörténhetik, hogy a védelem beismeri a vád állításait és bizonyítékainak valóságát, azonban enyhítő, vagy mentő körülményeket, vagyis olyan tényeket bizonyít, amelyek akkor is, ha a vád részéről előterjesztett bizonyítási anyag megfelel a valóságnak, alkalmasak arra, hogy a terhelt javára kedvező ítélet hozására szolgáljanak alapul.

4. Megtörténhetik, hogy a vád és a védelem által kifejtett bizonyítási tevékenység több irányban áll szemben egymással pl. a vádló a terhelt által szolgáltatott ellenbizonyítással szemben újabb ellenbizonyítást végez.

A terhelt bizonyítás nemsikerültének per jogi következménye, hogy a terheltet fel kell menteni, ellenben az, hogy a mentő bizonyítás nem sikerül, még arra sem szolgáltathat alapot, hogy jelenség legyen a terhelt bűnössége mellett.

A bizonyítás felvétel.

A bizonyítás felvétel valamely bizonyító eszköz használata abban az irányban és alakban, amint azt a törvény meghatározza, illetőleg amint az az illető bizonyító eszköz természetének megfelel, pl. a magánvádló sértegetnek, tanunak kihallgatása.

A büntető törvénykezes különleges jellegének másik következménye az, hogy a bizonyítás felvétel a bűnperben nincs valamely perszakra szorítva, hanem annak az egész bünvádi eljárás alatt van helye. A bünvádi igazság szolgáltatásnak közjogi jellege mellett természetes az is, hogy a bizonyítás felvétel mindig az igazságügyi hatóságnak, vagy a bíróságnak eljáró tagja részéről történik.

A közvetlenség elve, melyet az ítélet hozás szakára nézve a Bp.-unk 324. §-ának 1. bek. élesen kidomborít megkíváná az is, hogy a bizonyítás mindig az intézkedésre vagy a határozat hozására hivatott igazságügyi hatóság előtt legyen felvéve. Minthogy azonban a bizonyítás felvétel elmulasztása, vagy el-

halasztása esetén gyakran attól kell tartani, hogy akésedelem a bűnvádi eljárás célját veszélyeztetné, ennélfogva az eljárás folyamán előkészítő bizonyítás felvételre is szükség van, sőt a bűnvádi eljárásnak u.n. előkészítő része a nyomozás és a vizsgálat is jóformán teljes egészében bizonyítás felvételtől áll.

A bizonyító eszközök.

A bizonyítás a bűnvádi eljárásban is bizonyító eszközök használatával és amennyiben bizonyító eszköz nem áll rendelkezésre bizonyító okkal történik.

A tudomány a bizonyító eszközöket különféleképpen csoportosítja. Tekintettel arra, hogy ennek gyakorlati jelentősége is van, mi is megemlítünk egy ilyen felosztást, amelyet azután a tárgyalásnál követni is fogunk. A bizonyítás végeredményben két fő forrásra vezethető vissza, 1. az emberek közlése arról, hogy mit éltek át, vagy mit észleltek, 2. arra, hogy valamely személy, dolog, vagy tárgy meggyőződést kelt a hatóság tagjában, illető-

lega bíróban a bizonyítás tárgyává tett ténynek vagy tényállitásnak valósága vagy valót-lansága felett.

Mézzük már most az egyes bizonyító eszközöket részletesebben. Először is a felek előadásairól kell beszélünk ideértve a terhelt beismerését is.

A felek a perben kettős minőségben tehetnek nyilatkozatot:

1. mint szorosabb értelemben vett ügyfelek indítványokat és egyéb nyilatkozatokat terjeszthetnek elő.

2. Nyilatkozhatnak a felek arról, ~~ing~~ amit átéltek vagy amiről érzelmi észleletük alapján szereztek tudomást.

Mindezeknél fogva kétségtelen, hogy a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve mellett a bíróság a felek vagy valamelyik fél nyilatkozatát bizonyító ok, vagy legalább jelenség gyanánt veheti figyelembe.

Nincs kizárva annak a lehetősége sem, hogy az ügyészség tagja tanu gyanánt lesz kihallgatva, de ez esetben természetszerű lesz, hogy helyette az eljárás további folyamán más ügyészségi tag vegye át a vád képviselő-tét.

Nem könnyű dolog megítélni a terhelt-társ vallomásának bizonyító erejét. Minthogy a tapasztalat azt mutatja, hogy az egyik terhelttárs a bűncselekmény súlyát a másakra akarja áttolni, általánosságban ki lehet indulni abból az elvből, hogy azon tettestárs, vagy részes terhelő vallomásának, aki olyan körülményt hoz fel melegségére, amely a másik tettest vagy részeset terheli, nagyobb jelentőséget nem lehet tulajdonítani.

Szemben az előző rendszerekkel semmi sem változik meg a modern eljárásban annyira, mint a terhelt perjogi helyzete és nyilatkozatának sulya és jelentősége.

A modern bűnvádi eljárási jogban mindenkit ártatlannak kell tekinteni, amíg bűnössége bebizonyítva nincs. Bebizonyult, hogy természetellenes és a leghelytelenebb eredményekre vezet a terheltet arra kényszeríteni, hogy a bűnösség kérdésében az igazsághoz képest nyilatkozzék.

Ellentétben a múlt század végéig érvényben volt eljárási joggal, amely a beismerést csak mint a terhelt bűnösségének elismerését vette figyelembe, a modern eljárási jogokban e fogalomnak tágabb és egy szűkebb értelmét kell megkülönböztetni.

Tágabb értelemben véve a beismerés a vádlónak, terheltnek és magánfélnek minden olyan nyilatkozata, mellyel a bűnvádi eljárásban jelentőséggel bíró és reá nézve hátrányos valamely ténynek a valóságát megerősíti.

Szűkebb értelemben a beismerés a terheltnek az a nyilatkozata, amellyel a vád tárgyává tett bűncselekmény elkövetését bevallja.

A büntető jog közjogi jellege, továbbá az anyagi igazság elve, valamint az állam és a társadalom érdeke egyenesen kizárják, hogy a bűnvádi eljárás során a rendelkezési elv érvényesülhessen.

Ehhez képest a beismerésnek a bűnperben nincs semmi dispositív hatálya, az akár a vádló, akár a terhelt tette is, a bizonyítékok szabad mérlegelése mellett csak azzal a jelentőséggel és azzal a bizonyító erővel bír, amely belső értékénél és szavahihetőségénél fogva igazoltnak mutatkozik.

Teljes lehetetlenség volna valamennyi tárgyi bizonyító eszközt felsorolni és ezt maga a törvény sem teszi. Btk.-ünk felemlít két nagy csoportot, 1. melyek büntett vagy vétség elkövetésére voltak használva, 2. amelyeket büntett, vagy vétség hozott létre.

A tárgyi bizonyító eszköz vagy önmagában vé-
közvetlenül bizonyít, vagy csak jelensé-
gül szolgál.

A tárgyi bizonyító eszközöket aperjogi
irodalom két főcsoportra különíti el:

1. a szemle tárgyak,
2. az okiratok.

Szemletárgy minden élőlény vagy élettelen
tárgy, amennyiben létezésénél, minőségénél,
vagy bizonyos tulajdonságánál fogva, önmagá-
ban véve bizonyíthat valamely a bűntényben
lényeges, vagy legalább jelensé-
gül szolgáló tényt és amennyiben adott esetben annak bi-
zonyítására van felhasználva, amit ekként
önmagában véve bizonyíthat.

Okmány/dokumentum/ minden olyan tárgyi bi-
bizonyító eszköz, amely valamely önmagán kívül
levő relevans ténynek, nyilatkozatnak, vagy
akaratnyilvánításnak bizonyítására használható
fel és a konkrét esetben ennek bizonyításá-
ra lesz is használva.

A most kirejtettekből kétségtelen, hogy
egy és ugyanazon bizonyító tárgy valamely a-
dott esetben okmánynak másugyben pedig szem-
letárgynak lesz tekintendő, ahhoz képest,
hogy valamely önmagán kívül fekvő ténynek a

bizonyítására van-e felhasználva vagy sem.

Amennyiben az okmányban valamely gondolat írásjegyekkel, számjegyekkel, vagy más hasonló, a gondolat kifejezésére felhasználni szokott jelekkel van kifejezve, akkor azt az okmányt okiratnak nevezzük.

A tárgyi bizonyító eszköz magán hordhatja a bűncselekmény objektív tényálladékát és amennyiben ez az eset nem forog fenn, ön-maga bizonyíthatja a bűnvádi eljárás szempontjából jelentőséggel bíró tényt és végül lehetséges, hogy csak mint jelenség jön figyelembe.

Az okiratokat a tudomány különböző csoportokra osztja.

Legszokásosabb megkülönböztetés az, amely különbséget tesz köz és magán okiratok között. Közokiratok azok, amelyek közhatalosság, vagy közhitelességgel felruházott személy hatáskörén belül, és az esetleg előirt alakban állít ki. Minden más okirat a bűnvádi eljárás szempontjából magánokiratnak tekintendő.

Tartalmukat tekintve megkülönböztetünk: olyan okiratokat, amelyek magukban foglalják a bűncselekmény tényálladékát, olyanokat, amelyek más egyének nyilatkozatait /tanuk/

tartalmazzák, és végül olyanokat, amelyek csak valamely jelenséggül szolgáló tényt bizonyítanak.

Minden okirat csak akkor használható fel bizonyító eszköz gyanánt, ha valódi vagyis ha attól ered, akitől a tartalomnál fogva az okiratnak erednie kell, de eredeti marad az az okirat is, amelyet kiállítója lemásoltatott, vagy kinyomatott.

Az okirat a büntető eljárásban is vagy eredetiben, vagy másolatban használható fel bizonyításra. A büntető szempontjából az okirat eredeti példányára csak akkor van szükség ha az okiratnak, vagy azon levő aláírásnak valódiságát, illetőleg hamisítatlanságát szemle útján kell megállapítani, ellenben valahányszor az okirat tartalmának bizonyításáról van szó, ez másolat közvetítésével is éppen úgy megtörténhet, ehhez képest az okirat másolatának a büntető jogi bizonyítás szempontjából igen nagy jelentősége van.